



**Замона одамларининг аҳволлари ва султони одил,
шаҳаншоҳи аъзам халадаллоху мулкахунинг мадҳи ҳақида**



Аллох субхонаху ва таоло ҳар аср ва давру замонда халк ичидан бир кишини подшоҳликка кўтариб, унга хунарлар ва ёкимли сийрату фазилятлар беради, дунё тинчлиги ва бандалар оромини кўлига бериб, фасоду ошуб эшигини у оркали ёпади, унинг имзо ва хашаматини халойик калби ва кўзларида таркатади, токи одамлар унинг адолати соясида паноҳ топиб, тинч кун кўриб, омонликда унинг давлати абадий бўлишини тилайдилар. Ва агарда, Худо кўрсатмасин, бандалардан бирор-бир исён зоҳир бўлса, шариат ишларига хавф ё бирор зарар тоату Хакк фармонларига тегса, уларга шу подшоҳдан жазо етади, қилган ишларига ажр берилади. Худо бизга шундай кунларни кўрсатмасин, шундай ҳокимлардан узокрок бўлайлик. Бўлмаса исён шумлигидан, одамларга ҳашму хазлон (сарсонлик) етиб, одил подшоҳни ҳам бошларидан олиб ташлайди. Ҳар хил балою кўзголони кўтарилиб, ноҳак қон тўкилади ва қимми кучли бўлса, истаган ишини қилади. Шунда гуноҳкорлар шу фитна ва қон тўкишларда ҳалок бўладилар ва олам улардан тозаланади, аммо уларнинг қасофатларидан беғуноҳ кишилар ҳам нобуд бўладилар. Бунга шундай мисол келтирса бўлади, агарда қамишзорга ўт тушса, қуруқ нарсалар ҳаммаси ёниб кетади ва ҳўл нарсалар ҳам олов таъсиридан ёниб йўқ бўлади. Аллох одамлардан бир кишига қудратини кўрсатиб, давлат ва иқбол беради, Хакк таолодан билим ва ақл топиб, шу билим билан қўл остидагилардан ҳар бирини ўзига тенг билади, ҳар бирига мартабасига мос кадр қилиб, мансаб беради, хизматкорларини халқ ўртасидан ажратиб олади, ҳар бирига бир мартаба ва манзала беради, дин ва дунё заруратию муҳимоти билан уларни таъминлайди, раиятни муҳофазат қилади, токи унинг адли соясида халойик роҳат ила яшаб қун кўрсин. Агарда хизматкор ва ё маҳрамлардан бирортаси нолойик иш тутсаю, яхшиликдан тушуниб олса, ишга қайта қўйиш керак, агарда хушёр бўлмаса-ю (йўлидан қайтмаса), вафо қилмаса, уни

бошка бир лойик кишига алмаштириш лозим. Раиятдан бирортаси неъмат хакини, омонлик ва тинчлик кадрили билмаса, хиёнат этишни андиша килиб соткинлик килса, номардлик кўрсатса, хаддидан ошиб кетса, гуноҳини бўйнига кўйиб, яраша жазо бериб, ишдан олиб, улардан воз кечиш керак. Давлатни идора килиш талабларидан яна бири бу четдан кориз казиб сув келтириш, кишлогу далалар ободонлиги учун катта ариқлар казиш, калъалар куриш, шаҳарлар бино этиш, зебо бинолару кенг кўчалар, работлар курдиришдир. Толиби илмлар учун мадрасалар очиш ҳам зарур, чунки бунда шохнинг номи абадий колади ва унинг савобидан мулкида сулху тинчлик хосил бўлади. Аллох кудратидан шу кунлар ўтган тарихда колади ва олдинги маликлар ҳаётларини безатади, халойикка ҳеч кимга хали насиб килмаган бирор-бир саодатни ҳадя килади. Худованди олам ва шаханшохи муаззамнинг ота-боболарига подшоҳлик ва пешволикни раво кўриб, хонадонини, ҳамма вакилларини Афросиёбдан бошлаб юксалтириб, буюк тутган. Олам маликларидан узок бўлган кароматлар ва буюкликлар билан уни безатган. Масалан, унга чиройли хусн, ёкимли феъл-атвор, жасорат, мардлик, ақл берди, от миниш ва ҳар хил аслаҳалардан фойдаланиш, ҳар хил хунарни билиш, Аллох азза ва жалла яратган бандаларига раҳму шафкат этиш, ваъдага вафо килиш, динга тўғри эътикод кўйиш, Аллох таолога яхши имон келтириб, унга кўнгил кўйиш, намоз ўкиб, рўза тутиш, дин уламолари, зоҳиду порсоларни ҳурмат килиб, кетма-кет дарвишу гадоларга садака бериш, хизматкорлар ва кўл остидагиларга яхшилик килиш, халк билан хурсанд яшаш, раиятга ситам килувчилар ситамини ман этиш фазилатларини ато килди. Шунинг учун Аллох таоло лойик мартабаси ва яхши эътикодига яраша унга давлату мулк берди, жаҳонни унга тобе килди, сиёсатини ҳаммага етказди, оламдагилар унга хирож берадилар ва шунинг учун унинг газабидан озоддирлар. Агарда баъзи халифалар даврида мулклар бирор ривож ва тараккий топган бўлса ҳам, ҳеч қачон кўнгиллари ором топмаган. Ҳозирги муборак замонда, худога шукрки, дилида ёмон фикри бор ва итоатдан бош тортаётган бирон-бир киши йўқ. Аллох таоло шу давлатни киёматгача эҳтиёт килсин, давлат камолотига ёмон кўз тегмасин, чунки халойик шу подшоҳ адлу сиёсати соясида кун кечириб, дуойи хайр килмокда. Демак, давлат аҳоли шундай экан, давлату дониш ва эзгу расму одат ёруғ шамъга ўхшайди. Ва одамлар шу ёрукликда йўлларини топиб, коронгиликдан чиқадилар. Унга бирор мушовир (маслаҳатчи) ва йўлбошчи керакмас. Худованд подшоҳ бандаларини синамокчи ва аҳвол андозаси ила ақл ва билимларини билмокчи бўлиб, менга буюрдикки, подшоҳларга керак бўлган некусийрат фазилатлар ва зарарли бўлган нарсалар, ҳозирда бажарилиши шарт бўлмаган коидалар, маъкул ва номаъкул ишлар хакида бир китоб ёз, мен ҳам кўрганларим, билганларим, эшитганларим ва ўқиганларимдан эслаб туриб ушбу китобни ёздим. Шох олий фармонларига биноан шу бир неча фасл ихтисор кўли ила ёзилди ва ҳар фаслига лойик нарсалар киритилиб, яқин равшан ва осонфаҳм иборалар билан битилиб, мушкул ва кийин бўлган маънолардан парҳез килинди, токи ўқувчига тушуниши савоб (осон) бўлсин ва Аллох таоло тавфики ила охирига етсин.